

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЛЬВІВСЬКА ПОЛІТЕХНІКА»

ЗНАК ІВАН БОГДАНОВИЧ

УДК 726.5 (477.8) «19/20»

**ВІДТВОРЕННЯ АРХІТЕКТУРНО-ПРОСТОРОВОЇ СТРУКТУРИ
МОНАСТИРІВ ЧИНУ СВЯТОГО ВАСИЛІЯ ВЕЛИКОГО ЗАХІДНОЇ
УКРАЇНИ**

18.00.01 – Теорія архітектури, реставрація пам'яток архітектури

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата архітектури

Львів – 2019

Дисертацією є рукопис

Робота виконана на кафедрі дизайну та основ архітектури
Національного університету «Львівська політехніка»
Міністерства освіти і науки України

Науковий керівник: кандидат філософських наук, доцент
Ремешило-Рибчинська Ореста Ігорівна,
доцент кафедри дизайну та основ архітектури
Національного університету «Львівська політехніка»

Офіційні опоненти: доктор архітектури, доцент
Лукомська Зоряна Володимирівна,
завідувач кафедри архітектури та містобудування
Івано-Франківського національного технічного
університету нафти і газу, м. Івано-Франківськ

кандидат архітектури, доцент
Смоляк Володимир Вікторович,
доцент кафедри містобудування та архітектури
факультету будівництва, теплоенергетики та
газопостачання Вінницького державного технічного
університету, м. Вінниця

Захист відбудеться «2» грудня 2019 року о 14:00 год. на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 35.052.11 при Національному університеті «Львівська політехніка» (за адресою: 79013, м. Львів, вул. С. Бандери, 12, головний корпус, ауд. 226)

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Національного університету «Львівська політехніка» (79013, Львів, вул. Професорська, 1)

Автореферат розісланий «_» листопада 2019 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради
к. арх., проф.

Г. П. Петришин

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА

Спадщина Чину Святого Василя Великого є цінною складовою історично-цивілізаційного образу Західної України та потребує вироблення засад їх сучасного трактування, а також предметно-просторової інтерпретації. Процеси відродження релігії, характерні для посткомуністичних країн Східної Європи наприкінці ХХ ст. призвели до відродження сакрально-обрядового життя багатьох релігійних спільнот, в тому числі і василіанського ордену, який після майже 40-річної перерви повернувся до життя. З іншого боку, нова суспільна реальність пост-модерного соціуму, інтелектуалізація інформаційного обміну, пошуки нових форм суспільного служіння, вищі вимоги до умов проживання ченців, розвиток паломницької інфраструктури, пристосування до актуальних тенденцій сакральної культури тощо актуалізують трансформаційні зміни всередині історично сформованих монастирських ансамблів ЧСВВ¹ (як тих, які відновили свою релігійну діяльність, так і інших).

Хоча впродовж останніх трьох десятиліть Українська Греко-Католицька Церква і Василіанський чин у Західній Україні розвивались в досить сприятливих умовах, все ж кількісний склад Чину на цих теренах досягнув лише близько половини тієї кількості, яка була на початок 1930-х років. Процеси зниження релігійної активності, характерні для Східної Європи 1990-2000-х років, тенденції секуляризації не дають підстав говорити про перспективи значного росту чернечих чинів у найближчому майбутньому. Разом з тим, традиційно високий рівень релігійної свідомості у Західній Україні та активна діяльність релігійних організацій свідчать про актуальність сакрально-обрядового використання пам'яток ЧСВВ у цьому регіоні. З огляду на це виникає об'єктивна необхідність розробки теоретично-практичних положень: з одного боку, збереження архітектурних комплексів, з іншого, органічним чином, трансформації семантично-функціональних атрибутів монастирського простору в умовах ХХІ століття.

Стан збереженості пам'яток коливається від доброго, аварійного, (збереження лише окремих фрагментів) та, фактично, цілковитої втрати пам'ятки. Багатоманітність вихідного матеріалу і різноманітність завдань, що стоять перед сучасним трактуванням монастирських комплексів ЧСВВ, свідчать про те, що проблеми відтворення їх архітектурно-просторового вирішення є багатокомпонентним комплексом заходів, принциповими складовими яких є збереження історичної образності, адаптація до потреб сучасного функціонування монастирської організації, відповідність запитам суспільної формації ХХІ століття, яка характерна індивідуалізмом, високим рівнем інформатизації та складній діалоговій діалектиці взаємозв'язку з релігійними структурами.

¹ ЧСВВ – Чин Святого Василя Великого - чернечий орден Української греко-католицької церкви, заснований у 1617р.

Актуальність теми дослідження визначається головним положеннями:

1. В силу специфіки свого становлення та розбудови, монастирські комплекси ЧСВВ Західної України мають досить різномірний організаційно-просторовий уклад та актуальний стан збереженості. Процеси відновлення сакральності-обрядового життя та господарської діяльності у монастирських комплексах часто мають стихійний характер та не узгоджені з даними про історичний образ тих чи інших об'єктів.

2. З огляду на трансформацію функціональних принципів діючих монастирських комплексів, пов'язаних зі створенням сучасної інфраструктури для паломників, торгівлі, паркування автотранспорту, виникненням нових господарських та сакральних будівель тощо, виникає необхідність розробки професійно вмотивованої системи рекомендацій та принципів їх інтеграції в історично сформовану просторову організацію всього ансамблю, не залежно від ступеню його збереженості.

3. Об'єкти, які не виконують релігійних функцій або ці функції здійснюються паралельно з діяльністю інших структур, потребують програми збереження; структурної гармонізації з паралельно існуючими об'єктами, природним середовищем, туристичною інфраструктурою тощо.

4. Монастирі ЧСВВ, як і інші подібного роду ансамблеві структури, в тій чи іншій мірі залучаються у динамічну реальність соціуму XXI ст., який виробив і, ймовірно, в подальшому вироблятиме нові пропозиції та очікування соціально-реабілітаційного, рекреаційного, пізнавального характеру. Спроби монастирських комплексів відповідати на такі пропозиції та очікування призводять до трансформацій окремих їх частин, що потребує теоретично-практичних рекомендацій з їх оптимального проведення.

Зв'язок роботи з науковими програмами. Тема дисертації відповідає науковому напрямку кафедри дизайну та основ архітектури Інституту архітектури Національного університету «Львівська політехніка». Дане дисертаційне дослідження, його висновки і результати пов'язані з науковою темою «Дизайн в системі природи, суспільства і архітектури» (номер державної реєстрації 0108U010396) кафедри дизайну та основ архітектури.

Мета і завдання дослідження. Метою дослідження є виявлення характерних рис архітектурно-просторової структури монастирів ЧСВВ Західної України та розробка пропозицій їх відтворення.

Згідно з метою поставлено такі **завдання дослідження**:

1. Проаналізувати стан дослідження архітектури монастирів ЧСВВ у Західній Україні, виявити характерні риси їх архітектурно-просторової структури та окреслити можливості систематизації і узагальнення образно-планувального вирішення.

2. Простежити процес становлення та генези архітектурно-просторових вирішень монастирів ЧСВВ Західної України, вивчити етапи розвитку архітектурно-просторових структур та їх соціальну активність, ступінь цінності та збереженості. Виявити взаємозалежність формоутворення архітектурно-просторової структури монастирів ЧСВВ Західної України з актуальними на той час тенденціями сакрального будівництва.

3. Виявити функціональну роль та визначити пам'яткоохоронні принципи, відповідно до яких можуть здійснюватись зміни просторових структур монастирів ЧСВВ Західної України.

4. Визначити особливості розвитку та відтворення монастирів ЧСВВ Західної України, які частково або повністю втратили первісні функції.

5. Здійснити аналіз підходів та прийомів відтворення архітектурно-просторових структур василіанських монастирів Західної України під потреби доповненого або змішаного використання.

6. Розробити рекомендації, які б дозволили пристосовувати архітектурно-просторову структуру монастирів ЧСВВ Західної України до сучасних умов та створити теоретично-практичну модель відтворення їх архітектурно-просторової структури.

Об'єктом дослідження є вибрані діючі та втрачені архітектурно-просторові структури монастирів ЧСВВ Західної України.

Предметом дослідження є елементи архітектурно-просторової структури, ландшафтної архітектури та функціональне наповнення монастирів ЧСВВ Західної України.

Межі дослідження. Часові межі дослідження відповідають періоду розбудови монастирів ЧСВВ Західної України після прийняття Унії Галицькими православними єпархіями (Перемиською та Львівською) – злам XVII – XVIII ст. – до нинішнього часу. Територіальними межами дослідження є територія Західної України, для якої проаналізовано поширення монастирів у різні історичні періоди, досліджено їх типологічні та функціональні особливості. Для детального дослідження було проведено вибірку об'єктів за функціональними та архітектурно-типологічними критеріями.

Методи дослідження. В роботі використано основні методи, згідно з якими реалізовано завдання дослідження:

1. Дослідження бібліографічних та архівних матеріалів, аналіз історичної та сучасної картографії.
2. Метод натурних обстежень та фіксацій, який передбачав фото інвентаризацію та проведення схематичних обмірів; ідентифікацію архітектурно-планувальної структури комплексу у порівнянні дл історичних матеріалів; також виконувалося загальне обстеження технічного стану.
3. Метод співбесід з настоятелями (основні тематичні види: технічний стан та експлуатаційні проблеми, експлуатаційні витрати, нове будівництво в межах ансамблю чи комплексу).
4. Метод визначення змін архітектурно-планувальної та просторової структури монастирів за історичними та сучасними етапами розвитку (визначено стадії трансформації архітектурно-просторової структури монастирів ЧСВВ).

За допомогою використання цих методів було визначено, що пам'ятки монастирської архітектури ЧСВВ можуть бути поділені на такі категорії складності: а) моностильові (Бучач, Червоноград); б) полістильові (Крехів, Лаврів, Доброміль, Львів); в) астильові (Погоня, Краснопуца, Підгора,

Кам'янець-Подільський). Вияснено також, що еволюція комплексів ЧСВВ складається з чотирьох ідентифікаційних стадій: «першої» – пов'язаної з початком чернечого життя; «другої» – після прийняття унії, впродовж якої, переважно, відбувається значна розбудова матеріальної бази; «третьої» – після Добромильської реформи, монастирі значною мірою втрачають середньовічний замкнутий характер та перетворюються на соціально адаптивні, відкриті комплекси; «четвертої» – новітньої, пов'язаної з початком Доби Незалежності.

Джерелознавча база дослідження. Теоретичні положення дисертаційної роботи, зокрема вивчення особливостей архітектури василіанських монастирів, опираються на дисертацію Л. Чень «Архітектура монастирів чину Святого Василя Великого в Україні та їх місце в розвитку української архітектури XVII-XX століть» 2007 року.

Виділено групи досліджень, які розглядають комплекси ЧСВВ в контексті тематик: оборонної архітектури (О. Лесик, М. Хохонь), архітектурно-історичної спрямованості (Г. Бобош, Т. Білоус, М. Бандрівський, А. Васьків, О. Годованюк, Я. Головацький, Г. Логвин, Г. Лукомський, М. Кобрин, В. Рожко, С. Сало, Ю. Лукомський, О. Нога, М. Пилипчак-Маєрович, П. Ричков, Р. Сулик, П. Шкраб'юк, Р. Гнідець та ін.), садово-паркових ансамблів (В. Тарас), соціального колективу (О. Зайцев, О. Беген, В. Стефанів, Н. Стоколос, Р. Шеретюк та ін.).

Окреслено коло робіт закордонних авторів, що стосуються вироблення доктрини трактування релігійних комплексів в умовах адаптації та пристосування до різних нововиниклих обставин (Ю. Кйон Ана, О. Жовква та ін.).

Наукова новизна отриманих результатів:

У дисертаційній роботі вперше:

- розроблено науково обґрунтовані положення про характерні риси архітектурно-просторової структури монастирів ЧСВВ за історичними етапами та виявлено напрямки та параметри її трансформації в умовах сучасних релігійних та соціальних процесів;
- доведено, що архітектурно-просторова структура монастирів ЧСВВ мала індивідуальні риси, відмінні від традицій католицького чи православного сакрального будівництва. Обґрунтовано, що розвиток функціональної структури в сучасних умовах повинен враховувати ці традиційні архітектурно-просторові схеми та пам'яткоохоронні принципи;
- розроблено рекомендації з розвитку архітектурно-просторової структури монастирів ЧСВВ з врахуванням виявлених історичних архітектурно-планувальних та формотворчих прийомів. Відтворення архітектурно-просторової структури слід здійснювати у кореляції з новими релігійними, функціональними та соціальними завданнями діяльності монастирів.

Вдосконалено:

- теоретичне знання про низку просторових та формотворчих прийомів, за допомогою яких формувалась архітектурно-просторова структура монастирів Чину Святого Василя Великого Західної України;

- окреслено характерні риси змін, яких зазнали монастирі Чину Святого Василя Великого Західної України на межі ХХ – ХХІ ст.;
- проведено узагальнення досвіду адаптації монастирських та пост-монастирських архітектурних структур в умовах сучасного суспільства.

Практичне значення отриманих результатів. Результати дослідження слугують методичним матеріалом для науково-проектних робіт з відтворення архітектурно-просторового вирішення монастирів ЧСВВ на території Західної України. Особливо важливі висновки роботи для використання в процесі проведення проектних та практичних робіт всередині василіанських ансамблів, які втратили повністю або частково архітектурні та функціональні об'єкти. Вважаємо найбільш актуальним застосування розроблених положень для таких комплексів: комплекс в урочищі Монастирок під Бучачем, монастир в Підгорі, комплекс у Струсові, монастир в Улашківцях та ін. Матеріали з розвитку архітектурно-просторової структури можуть бути використані у лекційних та практичних курсах для базових напрямків 191 «Архітектура та містобудування» та 022 «Дизайн», також для вдосконалення курсів «Історія Української архітектури», «Архітектурне проектування», та при укладанні методологічних розробок, навчальних посібників, в науково-популярних та науково-дидактичних виданнях. Практичне значення дослідження полягає у можливості застосування положень для досягнення ансамблевості в умовах застосування різних методів відтворення.

Особистий внесок здобувача: в публікації [1] автором проведено натурні обстеження, фотофіксацію та визначено основні особливості архітектури об'єкту дослідження). В статті [2] автором проведено натурні обстеження та фотофіксацію об'єкту дослідження, розроблено проектну пропозицію ревалоризації об'єкту дослідження, сформульовано основні принципи та засоби ревалоризації. В статті [3] автором здійснено пошук архівних матеріалів, проведено натурні обстеження об'єктів дослідження, сформовано три основні стильові особливості архітектурних ансамблів та комплексів монастирів ЧСВВ у ХVІІІ ст.. В статті [4] автором проведено натурні обстеження об'єктів дослідження та фотофіксація, розроблено основні засоби відтворення архітектурно-просторового наповнення об'єктів дослідження. В публікації [5] автором сформульовано основні критерії доцільності ведення ревалоризаційних робіт на монастирях ЧСВВ Західної України. В публікації [6] наведено основні методи збереження та відтворення оборонних фортифікацій монастирів ЧСВВ Західної України.

Апробація результатів дисертації. Основні положення дисертації доповідалися на чотирьох міжнародних науково-практичних конференціях: на VІІІ Міжнародній науковій конференції «Проблеми дослідження, збереження та реставрації історичних фортифікацій» (Львів, 2016) із доповіддю на тему: «Особливості типів укріплень архітектурних ансамблів монастирів чину Святого Василя Великого (на матеріалах Тернопільської області)»; на ІІІ Міжнародній науково-практичній конференції «Історико-культурна спадщина в еру глобалізації: теоретичні та прикладні аспекти» (Львів, 2016) із доповіддю на тему: «Інтерпретація як крок до ревалоризації архітектурних комплексів та

ансамблів монастирів Чину Святого Василя Великого (ЧСВВ) Західної України»; на IX Міжнародній науковій конференції «Проблеми дослідження, збереження та реставрації історичних фортифікацій» (Львів, 2017) із доповіддю на тему: «The methods for strengthening and reproduction of fortifications of the historical architectural ansambles of the monasteries of OSBM in the process of revalorization (on the materials of Western Ukraine)»; на IV Міжнародній науково-практичній конференції «Історико-культурна спадщина: проблеми збереження і популяризації» (Львів, 2017) із доповіддю на тему: «Архітектурний аналіз відновлених монастирів XVII-XVIII ст.».

Публікації: результати дисертаційного дослідження опубліковано в 9 друкованих працях, з них – 3 статті у наукових фахових виданнях України, 2 статті у наукових періодичних виданнях України, які внесено до міжнародних наукометричних баз даних й індексовано у Index Copernicus; 1 стаття у науковому періодичному виданні іншої держави, згідно міжнародного стандарту ISSN 2544-6517 та внесеного до науково метричних баз даних й індексованого у: ISSN Portal; 3 статті опубліковані у збірниках наукових праць за результатами міжнародних наукових конференціях.

Впровадження результатів досліджень. Результати досліджень, зокрема класифікація характерних рис архітектурно-просторової структури та пропозиції відтворення архітектурно – просторової структури монастирів ЧСВВ на території Західної України, впроваджено в наступних навчальних програмах, курсах і роботах Інституту архітектури Національного університету «Львівська політехніка»: 1) в курсах лекцій «Художні основи проектування друкованої та рекламної продукції» кафедри «Дизайну та основ архітектури»; 2) при підготовці та створенні завдання для проектування курсу «Архітектурне проектування», кафедри «Архітектурного проектування»; 3) в практичних та лекційних курсах «Архітектурне проектування сакральної споруди», «Архітектурне проектування» кафедри «Архітектурного проектування» та «Художні основи проектування друкованої та рекламної продукції» кафедри «Дизайну та основ архітектури»; 4) в науково-дослідних роботах кафедри «Дизайну та основ архітектури» «Культурологія архітектури та дизайну», «Вивчення архітектурної спадщини та значення художніх дисциплін у формуванні творчого мислення архітектора».

Структура і обсяг роботи. Дисертація складається із анотації, вступу, чотирьох розділів із висновками до кожного розділу та загальних висновків, списку літератури і джерел та додатків. Загальний обсяг роботи складає 249 сторінок, з них 10 сторінок україномовної анотації і 10 сторінок англійськомовної анотації, 107 сторінок основної частини, 26 сторінок ілюстративного матеріалу, 11 сторінок - 123 позиції списку літератури та джерел основного змісту дисертаційного дослідження, і 35 сторінок додатків.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У розділі I «Архітектура монастирів Чину Святого Василя Великого Західної України як об'єкт наукового дослідження» проведено аналіз характеру і складу джерельної бази вивчення василіанської спадщини у

Західній Україні, передовсім Галичини. До специфіки матеріалів, пов'язаних з василіанською спадщиною, належать три хвилі розбудови монастирських комплексів: а) період після переходу в Унію – XVIII ст., б) період після Добромильської реформи – 1890-1930-ті роки, в) період після відновлення діяльності УГКЦ – 1990-2000 роки. Кожен з цих періодів мав свій історичний характер, пов'язаний з окремим стилістичним світоглядом і, відповідно, вся спадщина ЧСВВ не може бути розглянута як єдине архітектурне явище. Сукупність даних, які творять досліджуваний матеріал, має відразу три виміри: а) територіальний (різні варіанти архітектурно-просторових вирішень залежно від регіону Західної України); б) часовий (різні варіанти архітектурно-просторових вирішень в залежності від часу спорудження); в) традиційний (різні варіанти архітектурно-просторових вирішень залежно від ступеню інерційної сили східно-християнської традиції – сильніша в Галичині, слабша у Закарпатті та на Волині)(табл.1). Виявлено різницю у понятійному сприйнятті категорії «василіанська архітектура». Якщо в історіографічному сенсі такою спільністю є сама приналежність того чи іншого комплексу до ЧСВВ, то в архітектурному важливими є спільність морфологічних рис, переважаючої стилістики, планувальної структури тощо. Спроби подібного роду класифікації підтвердили неможливість вибудувати систему чітких узагальнень щодо теоретичної категорії «василіанська архітектура», передусім, на локальному рівні Західної України. З огляду на це, перед дослідженням постає проблема визначення категорії цінності кожного монастирського комплексу окремо, не лише з огляду на його хронологічну давність. Ґрунтовною роботою для вивчення архітектури василіанських монастирів є дисертаційне дослідження Л. Чень «Архітектура монастирів чину Святого Василя Великого в Україні та їх місце в розвитку української архітектури XVII-XX століть» 2007 року. Робота Л. Чень вивела проблематику трактування василіанських монастирів на рівень вирішення двох завдань: а) чи можна вважати архітектуру монастирів ЧСВВ (зокрема у Західній Україні) морфологічно єдиним явищем, чи скоріше вона є лише рефлексією різних регіональних та часових проявів; б) з огляду на різну ступінь збереженості, спосіб використання та відносне скорочення чисельності ЧСВВ, яким може бути сучасне трактування цих пам'яток в контексті релігійного, так і світського використання. Ці завдання, значною мірою, і лягли в основу даного дослідження.

Виділено групи досліджень, які розглядають комплекси ЧСВВ в контексті тематик: оборонної архітектури (О. Лесик, М. Хохонь), архітектурно-історичної спрямованості (Т. Білоус, М. Бандрівський, А. Васьків, О. Годованюк, Я. Головацький, Г. Логвин, Г. Лукомський, М. Кобрин, В. Рожко, С. Сало, Ю. Лукомський, О. Нога, М. Пилипчак-Маєрович, П. Ричков, Р. Сулик, П. Шкраб'юк та ін.), садово-паркових ансамблів (В. Тарас), соціального колективу (О. Зайцев, О. Беген, В. Стефанів, Н. Стоколос, Р. Шеретюк та ін.). В останньому випадку мова також іде про форму інтелектуально-інформаційного продукту, створеного в рамках монастирського комплексу, та обсяги і тривалість його впливу на певні групи населення (поширення віри, релігійних практик, активність в контексті націєтворення поч. XX ст. тощо). Окреслено

Типологія масиву даних, пов'язаних із архітектурою монастирів ЧСВВ Західної України

також коло робіт, переважно закордонних авторів, що стосуються вироблення доктрини трактування релігійних комплексів в умовах адаптації та пристосування до різних нововиниклих обставин (Ю. Кйон Ана, О. Жовква та ін.). Визначено перспективні напрямки дослідження, які прямо пов'язані із завданнями даної роботи. Першим з них є проблематика трактування архітектури закритих монастирських ансамблів в умовах сучасного високо інформатизованого соціуму (осмислення василіанського монастирського комплексу як *інклюзивного* об'єкту). Другим є коло питань, пов'язаних з ідентичністю василіанських обителів з огляду на їх історично-стилістичну різноманітність. В цьому контексті постає питання про пошук принципово нових інтерпретаційних моделей для поняття «василіанського монастиря» в архітектурному сенсі. Третьою тематикою, що потребує розгляду в рамках теоретичного дискурсу навколо василіанської архітектурної спадщини, є визначення цінності їх матеріальної субстанції.

У розділі II **«Методологічні основи вивчення архітектурно-просторової структури монастирів Чину Святого Василія Великого Західної України»** опрацьовано масив даних, пов'язаний з василіанською спадщиною, який може бути скерований у таких напрямках: а) дослідження сприйняття монастирів серед різних соціальних груп (вікових, освітніх тощо), б) оцінка ставлення до релігійно-мотивованої ізоляції, як альтернативи традиційному способу життя; в) вивчення місця монастирських центрів ЧСВВ у межах національно-культурної ідентичності, що склалась у Західній Україні на початок ХХІ ст.

Сформульовано структуру методу натурних обстежень, який складається з трьох етапів – ознайомчого, основного і уточнюючого. На першому етапі проведено дослідження картографічних, іконографічних та архівних матеріалів 40 василіанських монастирів Західної України різного ступеню збереженості. На наступному етапі проведено натурні обстеження вибраних монастирів та визначено їх стан збереження. На основі зібраних матеріалів визначено періоди розвитку монастирських комплексів. Останній етап стосувався можливості часткового відтворення та адаптації монастирів до потреб актуальної експлуатації з врахуванням найновіших тенденцій. Підсумовано результати методу співбесід з настоятелями обителів, внаслідок чого виділено чотири типи головних тематик: технічний стан та експлуатаційні проблеми обителів; експлуатаційні витрати на підтримання життєдіяльності мікросоціальної системи, яку складає монастирська спільнота; нове будівництво у межах монастирського ансамблю та його взаємозв'язок з існуючими об'єктами; поступ різноманітності у контексті взаємозв'язку мікроспільнота монастир – метаспільнота соціум (табл.2). Визначено, що в сучасних умовах василіанські монастирі мають, здебільшого, маніфестаційний характер, при якому саме середовище чернечих спільнот формує певні змісти і повідомлення, які намагається донести до ширших мас населення, в тому числі, і за допомогою архітектурних засобів. Головною рисою цих повідомлень виступають *високо впорядкований побут та історична інтерпретація*. В першому випадку мова йде про формування враження про буття чернечої громади як високої форми людського існування. Монастирі служать індикатором їх існування – як для

Структура методу співбесід

Методика вивчення архітектурно-просторової структури монастирів ЧСВВ

Метод співбесід із настоятелями та представниками діючих монастирів ЧСВВ

основні види тематик

технічний стан та експлуатаційні проблеми обителів

експлуатаційні витрати на підтримання життєдіяльності монастирської общини

нове будівництво у межах ансамблю та його взаємозв'язок із існуючими об'єктами

поступ різноманітності у контексті взаємозв'язку мікрообщина монастир – метаобщина соціум

Необхідність оптимізації експлуатаційних витрат

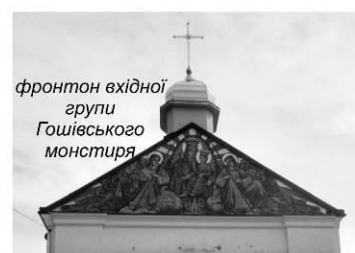
Змінені пріоритети та вимоги до комфорту та благоустрою

Тяжіння до декоративізму та випадкового благоустрою

перспектива утеплення, енергооптимізації, використання технологій заощадження енергії

розширення та переобладнання приміщень і трансформація монастирських садів та території

різного роду художньо-мистецькі доповнення, розписи, обличкування із річкового каменю, позолоти

різних груп відвідувачів, так і для самих мешканців. Історична інтерпретація тісно пов'язана зі специфікою свідомості пострадянського соціуму, зорієнтованого на світоглядну конфронтацію з модернізмом та матеріальними формами його присутності.

Згідно з аналізом, існує чотири типи сучасного використання монастирів:

- 1) Функціонування комплексу відповідно до свого первісного призначення. Такі монастирі є історичними пам'ятками та зберігають сформовану структуру (Крехів).
- 2) Монастирські комплекси, які втратили будь-які форми функціональної діяльності. Збережені елементи конструкцій та декору мають вигляд законсервованих руїн, часто вписаних у ландшафтний або історичний контекст (Монастирок під Бучачем).
- 3) Використання монастирських комплексів полягає у дифузії релігійно-світських функцій. В таких випадках релігійна громада або сама надає певні світські послуги (готельне проживання, психологічна реабілітація тощо), або розділяє приміщення з інституціями, які це роблять паралельно до діяльності самого монастиря.
- 4) Пристосування монастирських комплексів до нових потреб. Вони загалом зберігають характер, автентичні елементи і ансамблеву цілість, але піддані значній внутрішній трансформації, зміні благоустрою.

У розділі III **«Хронологічно-просторова структуризація монастирів ЧСВВ в контексті перспективи їх відтворення та архітектурної інтерпретації»** розглядається комплекс питань, пов'язаних з розумінням категорій *цінності* та *історично-сформованого середовища* в контексті відтворення та інтерпретації архітектурно-просторової структури монастирів ЧСВВ у Західній Україні. Згідно з дослідженнями, для Західної України не можливо вибудувати систематизовану структуру проявів архітектури монастирів ЧСВВ в рамках єдиної сукупності рис та ознак. Першим кроком теоретичного опрацювання служить категорія «цінності». Однією з проблем є розбіжність між *статичним* та *динамічним* розумінням «цінності» архітектурного об'єкту. Незважаючи на перманентну модернізацію первісна структура залишається головним орієнтиром категорії «цінності».

У сучасних умовах монастирські комплекси набувають *демонстраційно-комунікативного* характеру, що також треба враховувати при визначенні категорії їх цінності. Згідно з проведеним аналізом, при відсутності об'єднавчих якостей, мінлива *демонстраційна комунікативність* є спільною основою поняття «василіанської архітектури». За допомогою цієї закономірності в самих монастирях та, частково, навколо них було сформоване характерне середовище, суттєвою прикметою якого стала його постійна незавершеність та відкритість до нових фаз демонстраційної комунікативності.

На основі досліджень сформульовано та дано визначення чотирьом комунікативно-демонстраційним стадіям, які за окремими винятками, спостерігаються в їх ансамблевому просторі. Такими стадіями є:

- *перша стадія* – охоплює період від, зазвичай, не визначеного початку чернечого життя, що відкриває шлях до індивідуальних інтерпретацій містичного характеру, які формують та зміцнюють відчуття сакральності і

Архітектурно-просторова організація Крехівського та Гошівського монастирів

Особливості архітектурно-просторової структури монастирів ЧСВВ з точки зору потенціалу їх відтворення. Крехівський та Гошівський монастирі

- 1 Перша стадія;
- 2 Друга стадія;
- 3 Третя стадія;
- 4 Четверта стадія.

Крехівський монастир св. Миколая. Поєднання всіх чотирьох стадій, що творять феномен василіанської архітектури; а також відкритої структури до подальшого розвитку

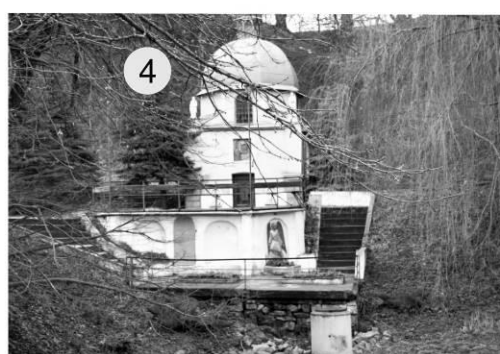
Гошівський Світлопреображенський монастир приклад поєднання трьох стадій - першої (слабо розвиненої), другої та четвертої.

Архітектурно-просторова організація Кам'янецького та Підгорецького монастирів

Особливості архітектурно-просторової структури монастирів ЧСВВ та потенціал їх відтворення. Монастирі у Підгірцях та Кам'янці-Подільському

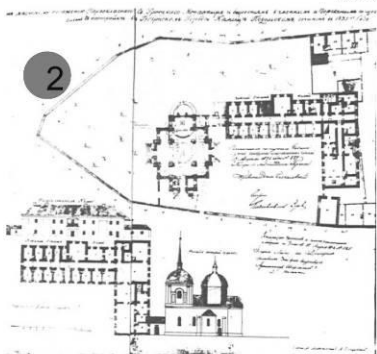
Монастир в Підгірцях

- 1 Перша стадія;
- 2 Друга стадія;
- 3 Третя стадія;
- 4 Четверта стадія.

Монастир у Підгірцях приклад розвинутої «першої» та «другої» стадій із відсутньою «четвертою» та слабо присутньою «третьою»

Монастир в Кам'янці-Подільському

Монастир у Кам'янці - Подільському, відтворення якого є приладом будівельної активності епохи постмодерну. «Третя» стадія носить лише пропозиційний характер.

надприродної присутності (переважно це об'єкти пустельницького етапу – печери, віддалені скити кеновійного характеру);

- **друга стадія** – охоплює період від впровадження Унії до кінця ХІХ ст., характерна виникненням мурованих капітальних будівель і регулярних келійних корпусів та перших форм комунікативної демонстративності;

- **третьа стадія** – охоплює період від кінця ХІХ ст. до кінця 1930-х років та характерна демонстративністю та відкритістю монастирів до світського суспільства;

- **четверта стадія** – пов'язана з релігійним відродженням доби Незалежності від початку 1990-х років; характерна романтизацією історії з сакральним трактуванням монастирського простору.

На основі цих теоретичних положень проведено аналіз низки монастирських об'єктів ЧСВВ, в процесі якого сконцентровано увагу на *багатостадійності, комунікативності та метаболічності* – аспекти, які творять феномен василіанської монастирської архітектури. Зокрема, проаналізовано такі обителі, як Святого Онуфрія у Лаврові, Львові, Добромилі, Пресвятої трійці в Кам'янці-Подільському(табл. 4), Свято-Юрський монастир у Червонограді, Святого Хреста в Бучачі, Свято-Миколаївські монастирі у Крехові(табл. 3) і Струсові, Різдва Пр. Богородиці в Улашківцях, Свято-Преображенські монастирі у Гошеві(табл. 3), Підгорі та Жизномирі, Свято-Іванівський монастир у Краснопущі, Благовіщенський монастир у Підгірцях(табл. 4). У кожному з цих монастирів визначено структуру комбінації комунікативно-демонстраційних стадій, що має чотири різновиди: а) одностадійні ансамблі – представлено одну «другу» стадію після прийняття Унії – барокові монастирі в Бучачі та Червонограді, характерні завершеністю та самодостатністю; б) двостадійні – монастирські комплекси, в яких представлено дві стадії – «друга» та «четверта» (Струсів), «перша» та «друга» (Жизномир); в) тристадійні – монастирські комплекси, в яких представлено «перша», «друга» та «четверта» стадії(Підгірці, Підгора); г) чотиристадійні – монастирські комплекси, в яких представлено всі чотири окреслених демонстраційних стадії (Улашківці, Львів, Лаврів, Крехів, Краснопуща, Кам'янець-Подільський, Добромиль)(табл.3,4).

У розділі ІV «**Теоретично-практична модель відтворення архітектурно-просторової структури монастирів ЧСВВ Західної України**» на основі теоретичних та емпіричних даних запропоновано систему практичних пропозицій з трактування василіанської монастирської спадщини. З огляду на категорію мінливої темпоральності та традиційну соціальну сенситивність, проведено розмежування між тими морфологічними ознаками, що мають суттєве значення як ідентифікаційно-культурний феномен, які названі трансляторами *незмінних змістів відтворення*. До таких ознак належить маніфестація східно-християнської ідентифікаційної приналежності, символізація піднесеності та унікальності місця. До *змінних змістів відтворення* можна віднести дрібну предметизацію навколишнього простору (розбудова малих архітектурних форм, скульптурних груп, відпустових вівтарів тощо). Існування такого роду змістів підтверджується наявністю певних

Цінність матеріальної субстанції пам'яток ЧСВВ та варіанти програм відтворення

Теоретико-практична модель відтворення архітектурно-просторової структури монастирів ЧСВВ Західної України

способи трактування предметно-просторового матеріалу обителів ЧСВВ у Західній Україні.

трансляція не постійних змістів відтворення

трансляція постійних змістів відтворення

переважаючі варіанти відтворення

1

для здійснення суто релігійних функцій (монастирські комплекси, семінарії, консисторії, реколекційні центри, резиденції представників церковного керівництва тощо);

2

для здійснення змішаних релігійно-соціальних функцій (охорона здоров'я, освіта, архівна справа, музейна справа, адміністративні послуги тощо);

3

для здійснення не релігійних функцій (адаптація під різні громадські та приватні потреби - видовищні, торгівельні, освітні, соціокультурні тощо);

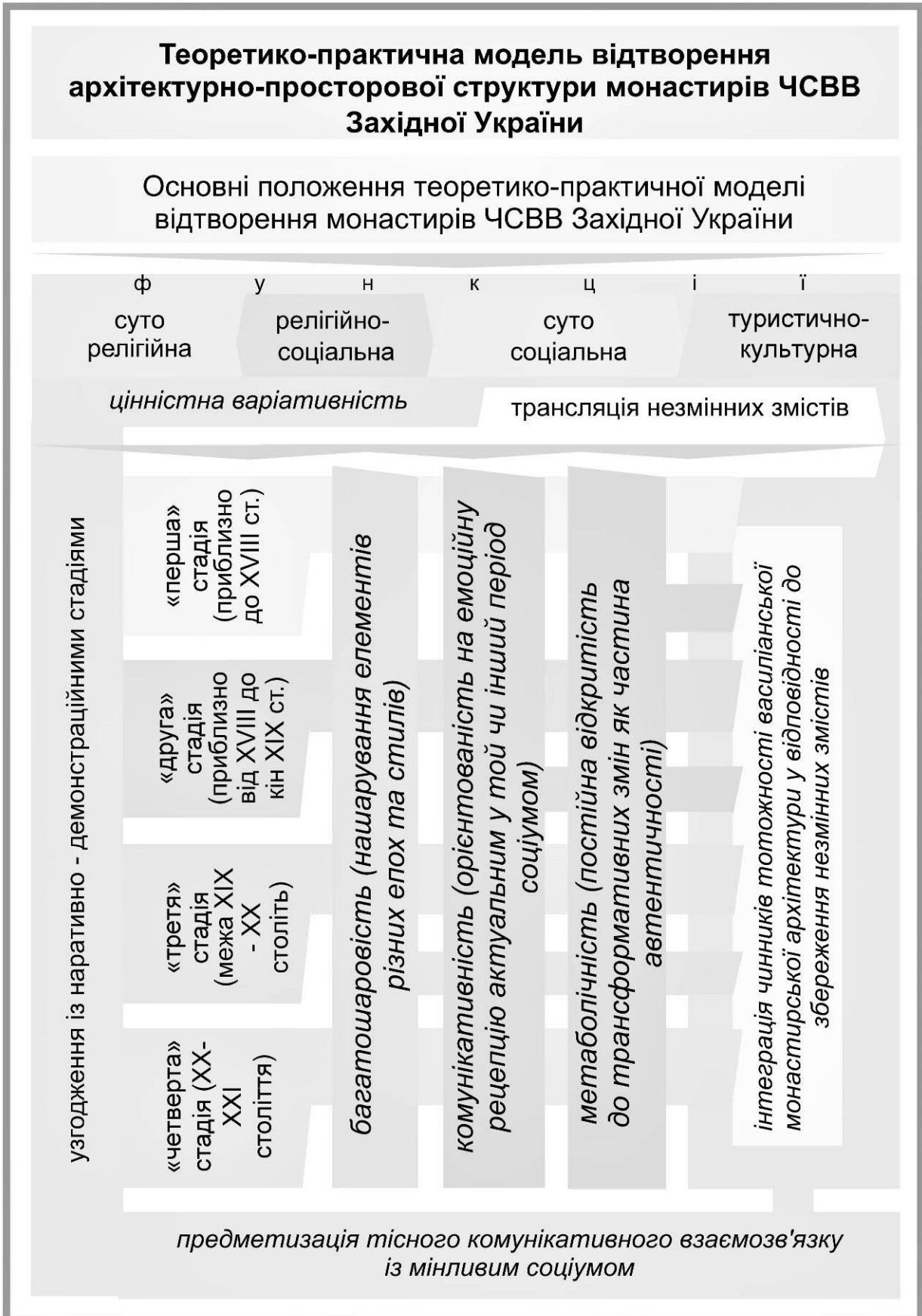

4

для здійснення туристично-культурних та пізнавальних функцій (в такому випадку руїни або елементи комплексів можуть бути об'єктами консервації та сентиментального туризму чи краєзнавства).

Теоретико-практична модель відтворення монастирів ЧСВВ Західної України

характеристик, виражених у купольному завершенні, рівномірності декорування по всьому периметру будівлі, переважній східній орієнтації вітара, переважаючому монументалізму над декоративізмом(табл.5).

В роботі приведена структура практичних способів відтворення та інтерпретації монастирів ЧСВВ, яка базується на поєднанні функціональної необхідності сучасного трактування з факторами, що творять категорію цінності василіанської монастирської архітектури. Сформульовано чотири теоретично-практичних підходи використання комплексів: а) здійснення суто релігійних функцій (монастирські комплекси, семінарії, консисторії, реколекційні центри, резиденції представників церковного керівництва тощо); б) здійснення змішаних релігійно-соціальних функцій (охорона здоров'я, освіта, архівна справа, музейна справа, адміністративні послуги тощо); в) здійснення нерелігійних функцій (адаптація під різні громадські та приватні потреби); г) здійснення туристично-культурних та пізнавальних функцій (в такому випадку руїни, або елементи комплексів можуть бути об'єктами консервації та сентиментального туризму чи краєзнавства)(табл.5.). Створена теоретично-практична модель узгоджує, таким чином, комунікативно-демонстраційні стадії («перша», «друга», «третья» та «четверта»), незмінні та змінні змістові транслятори та морфологічні ідентифікатори василіанської архітектури (багатостадійність, комунікативність, метаболічність). З огляду на особливо цінну пам'яткову субстанцію, що виступає транслятором *незмінних* змістових інтерпретацій, визначено різні можливості її збереження, якими є *модернізація та доповнення, консервація, відзнакування*.

В рамках формулювання теоретично-практичної моделі відтворення та інтерпретації монастирських комплексів ЧСВВ визначено, залежно від функціонального варіанту, різні комбінації важливості тих чи інших комунікативно-демонстраційних стадій. Для збереження релігійної функції важливе значення має демонстрація «першої» та «третьої» стадій, які пов'язані з релігійною містикою та національною приналежністю. Для релігійно-соціальної функції на перший план виходять «перша» та «четверта» зі збереженням як додаткових стадій «другої» та «третьої», які пов'язані з кращою організаційною логістикою та вищим рівнем репрезентативності. У випадку нерелігійної функції переважаючими є стадії «третья» та «четверта», при «першій» та «другій» як опційних. У випадку відсутності жодних функцій основна увага приділяється «першій» стадії, відсутність якої може компенсуватись «другою»(табл.6).

ОСНОВНІ ВИСНОВКИ

1. Визначено що монастирі ЧСВВ Західної України, передусім Галичини, характерні трьома хвилями розбудови: а) період після переходу в Унію: 1617-1890 рр.; б) період після Добромільської реформи: 1890-1930 рр.; в) період після легалізації УГКЦ на території України та відновлення релігійного життя: 1989 р. і триває до тепер.

2. Визначено три категорії еволюційної складності, на які поділяються монастирі ЧСВВ Західної України:

а) моностильові (монастирські комплекси у Бучачі та Червонограді), у яких цілісна ансамблева концепція відносно добре збережена до сьогодні;

б) полістильові (монастирські комплекси у Крехові, Лаврові, Добромилі, Львові), у яких поєднані різні системи стилістичної мови при збереженості загальної ансамблевої цілісності;

в) астильові (монастирські комплекси у Погоні, Краснопущі, Підгорі, Кам'янці-Подільському), в яких історична архітектурна субстанція частково втрачена або об'ємно-просторове вирішення відрізняється граничним лаконізмом та мінімальними чи відсутніми ознаками декоративного оздоблення, яке може вказувати на приналежність до того чи іншого стильового напрямку.

3. Обґрунтовано потребу розширення або уточнення законодавчих норм, зокрема, «Закону про охорону культурної спадщини», для виявлення специфіки монастирів ЧСВВ, як відкритої системи динамічної візуально-соціальної комунікації. Тому відтворення повинно мати на меті не лише збереження автентичної субстанції, але й відновлення багатостадійного еволюційного розвитку з можливістю його доповнення.

4. Визначено чотири ідентифікаційно-демонстраційні стадії реалізації комунікативності та метаболічності, які присутні в їх ансамблевому просторі:

а) *«перша»* – охоплює період від, зазвичай, не визначеного у минулому початку чернечого життя, що відкриває шлях до індивідуальних інтерпретацій містичного характеру, які зміцнюють відчуття винятковості і надприродності (часто це елементи пустельницького етапу – печери, віддалені скити кеновійного характеру);

б) *«друга»* – охоплює період від впровадження Унії і до кінця ХІХ ст., характерна виникненням переважно мурованих капітальних будівель та регулярних келійних корпусів а відтак, перших форм комунікативної демонстраційності;

в) *«третья»* – охоплює період від кінця ХІХ ст. до кінця 1930-х років та характерна демонстративністю та відкритістю монастирів до світського суспільства;

г) *«четверта»* – пов'язана з релігійним відродженням доби Незалежності від початку 1990-х років; характерна романтизацією історії з сакральним трактуванням монастирського простору.

5. Окреслено низку теоретичних положень, які уточнюють визначення категорії цінності, автентичності та традиційності монастирів ЧСВВ Західної України. Вихідними положеннями для більш детального розгляду конкретного монастиря ЧСВВ є його розуміння як пам'ятки:

а) багатостадійної, що відобразила різні, часто протилежні за змістом, історичні фази (мінлива темпоральність);

б) комунікативної, що відображає реакцію спрямовану в бік мінливого соціуму (демонстраційна комунікативність);

в) метаболічної, що відкрита до розвитку і доповнень без досягнення повної завершеності.

Єдність та взаємодія цих трьох рис утворюють систему унікальності монастирів ЧСВВ Західної України, яка заміщує недостатність спільної архітектурно-стильової мови, а також недостатню кількість подібних просторово-композиційних рис.

6. Запропоновано чотири способи трактування предметно-просторового наповнення монастирів ЧСВВ – відповідно до змісту, який вони відображають, з визначенням переважаючих варіантів їхнього відтворення:

а) для здійснення суто релігійних функцій (монастирські комплекси, семінарії, консисторії, реколекційні центри, резиденції представників церковного керівництва тощо);

б) для здійснення змішаних релігійно-соціальних функцій (охорона здоров'я, освіта, архівна справа, музейна справа, адміністративні послуги тощо);

в) для здійснення нерелігійних функцій (адаптація під різні громадські та приватні потреби);

г) для здійснення туристично-культурних та пізнавальних функцій (в такому випадку руїни, або елементи комплексів можуть бути об'єктами консервації та сентиментального туризму чи краєзнавства).

7. Укладено теоретично-практичну модель відтворення василіанських монастирів Західної України, яка, базуючись на принципових варіантах цінності, формується шляхом узгодження закладених ними цілей з:

а) асоціативними або демонстраційно-комунікативними стадіями («перша», «друга», «третя» та «четверта»);

б) формотворчими ідентифікаторами василіанської монастирської архітектури (багатостадійність, комунікативність, метаболічність);

в) категорією комунікативного змісту відтворення (постійного, змінного).

З огляду на специфіку розвитку василіанських монастирів та особливості їх нинішнього функціонування, що полягає у предметизації тісного комунікативного взаємозв'язку з мінливим соціумом, першочергова увага повинна приділятися тим категоріям комунікативного змісту, які тут названі *постійними*.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті у наукових фахових виданнях України:

1. Чень, Л.Я., **Знак, І.Б.**, 2012. Монастир св. Онуфрія в урочищі Монастирок. Видання Харківської державної академії дизайну та мистецтв «Традиції та новації у вищій архітектурно-художній освіті» №4. с. 178-179.

2. Ремешило-Рибчинська, О.І., **Знак, І.Б.**, 2016. Принципи ревалоризації архітектурного ансамблю василіанського монастиря Преображення Господнього під Бучачем Тернопільської області. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія «Архітектура», 856, с. 191-198.

3. Ремешило-Рибчинська, О.І., **Знак, І.Б.**, 2017. Стильові особливості архітектурних ансамблів та комплексів монастирів ЧСВВ у XVIII столітті.

Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія «Архітектура», 878, с. 131-139.

Статті у наукових періодичних виданнях України, які внесено до міжнародних наукометричних баз даних:

4. Чень, Л.Я., **Знак, І.Б.**, 2018. Reproduction of the lost monasterical complexes of OSBM. Науковий журнал Національного університету «Львівська політехніка». Серія «Architectural Studies», 4-1, с. 25-30.

5. **Знак, І.Б.**, 2017., Критерії доцільності ведення ревалоризаційних робіт (на прикладі архітектурних ансамблів та комплексів монастирів ЧСВВ Західної України). Вісник Одеської державної академії будівництва та архітектури. Серія «Проблеми теорії і історії архітектури України», 18, с. 180-185.

Стаття у науковому періодичному виданні іншої держави:

6. **Знак, І.Б.**, 2017. The methods for strengthening and reproduction of fortifications of the historical architectural ansambles of the monasteries of OSBM in the process of revalorization (on the materials of Western Ukraine). Current issues in research, conservation and restoration of historical fortifications, 9, p. 76-82.

Матеріали конференцій і тези доповідей:

7. Ремешило-Рибчинська, О.І., **Знак, І.Б.**, 2016. Особливості типів укріплень архітектурних ансамблів монастирів чину Святого Василя Великого (на матеріалах Тернопільської області). Current issues in research, conservation and restoration of historical fortifications, 8, (Львів, 02-28.05.2016 р.), p. 183-191.

8. **Знак, І.Б.**, 2016. Інтерпретація як крок до ревалоризації архітектурних комплексів та ансамблів монастирів Чину Святого Василя Великого (ЧСВВ) Західної України, III Міжнародної науково-практична конференція «Історико-культурна спадщина в еру глобалізації: теоретичні та прикладні аспекти», тези доповідей (Львів, 02-03.06.2016 р.), с. 134-139.

9. **Знак, І.Б.**, 2017. Архітектурний аналіз відновлених монастирів XVII-XVIII ст., IV Міжнародної науково-практичної конференції «Історико-культурна спадщина: проблеми збереження і популяризації», тези доповідей (Львів, 21-22.04.2017 р.), с. 42-43.

АНОТАЦІЯ

Знак І. Б. Відтворення архітектурно-просторової структури монастирів Чину Святого Василя Великого Західної України. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата архітектури за спеціальністю 18.00.01. – Теорія архітектури, реставрація пам'яток архітектури. – Національний університет «Львівська політехніка» Міністерства освіти і науки України, Львів, 2019.

У дисертаційному дослідженні розроблено науково обґрунтовані положення про характерні риси архітектурно-просторової структури монастирів ЧСВВ за історичними етапами та укладено теоретично-практичну модель відтворення архітектурно-просторової структури монастирів ЧСВВ. Проаналізовано досвід адаптації монастирських архітектурних структур в

умовах сучасного суспільства, доповнено методику дослідження монастирів ЧСВВ. Автором виявлено основні напрямки та параметри трансформації архітектурно-просторової структури монастирів ЧСВВ в сучасних умовах. Обґрунтовано потребу розширення або уточнення законодавчих норм для виявлення специфіки монастирів ЧСВВ, як відкритої системи динамічної візуально-соціальної комунікації. В дисертації окреслено характерні риси змін, яких зазнавали монастирі ЧСВВ Західної України на межі ХХ – початку ХХІ століття.

Ключові слова: відтворення, василіанські монастирі, Західна Україна, архітектурний ансамбль, архітектурно-просторова структура, демонстраційно-комунікативний характер.

АННОТАЦИЯ

Знак И. Б. Восстановление архитектурно-пространственной структуры монастырей Ордена Святого Василия Великого Западной Украины. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата архитектуры по специальности 18.00.01. – Теория архитектуры, реставрация памятников архитектуры. – Национальный университет «Львовская политехника» Министерства образования и науки Украины, Львов, 2019.

В диссертационном исследовании разработаны научно обоснованные положения о характерных чертах архитектурно-пространственной структуры монастырей ОСВВ по историческим этапам и заключено теоретико-практическую модель восстановления архитектурно-пространственной структуры монастырей ОСВВ. Проанализирован опыт адаптации монастырских архитектурных структур в условиях современного общества, дополнено методику исследования монастырей ОСВВ. Автором выявлены основные направления и параметры трансформации архитектурно-пространственной структуры монастырей ОСВВ в современных условиях. Обоснована необходимость расширения или уточнения законодательных норм для выявления специфики монастырей ОСВВ, как открытой системы динамической визуально-социальной коммуникации. В диссертации обозначены характерные черты изменений, которые испытывали монастыри ОСВВ Западной Украины на рубеже ХХ – начала ХХІ века.

Ключевые слова: воспроизведения, василианские монастыри, Западная Украина, архитектурный ансамбль, архитектурно-пространственная структура, демонстрационно-коммуникативный характер.

ABSTRACT

Znak I. B. Restoration of the Architectural and Spatial Structure of the Monasteries of the Order of St. Basil the Great in Western Ukraine. – On the rights of the manuscript.

The thesis for a degree of candidate of architectural science (PhD) in specialty 18.00.01 The Theory of Architecture, Restoration of Architectural Monuments. – Lviv Polytechnic National University. The Ministry of Science and Education of Ukraine, Lviv, 2019.

Due to specific historical features, a particularly large number of tangible objects related to the activity of the Order of St. Basil the Great are located in the territory of Western Ukraine, primarily in Halychyna. In the dramatic history of the Basilians, it was Halychyna that became the place where interpenetration of Eastern and Western Christianity typical for the Uniate Church after the Synod of Zamość occurred within the background of very strong Orthodox traditions, this resulting in the unique synthesis of worldview, ritualistic and spatial forms (architectural and art ones).

The processes of religious activity decrease, characteristic of Eastern Europe in the 1990ies – 2000s and secularization trends do not give grounds to talk about the prospects of any significant growth of monastic orders in the nearest future. Along with that, a traditionally high level of religious conscience in Western Ukraine and vigorous activity of religious organizations testifies the topicality of cult and ritual use of Basilian monuments in this region. In these conditions there arises an objective need to develop theoretical and practical provisions that would contribute to the preservation of architectural and ensemble specificity of Basilian complexes on the one hand, and would organically meet the needs of natural transformation of semantic and functional attributes of the monastic space in the conditions of the 21st century on the other.

The dissertation presents theoretically grounded provisions on the characteristic features of architectural and spatial structure of OSBM monasteries by historical stages as well as a theoretical and practical model for the restoration of architectural and spatial structure of OSBM monasteries. The paper analyzes the experience of monastic architectural structures adaptation within the context of modern society and supplements the methodology for the study of OSBM. The author outlines the main directions and parameters of architectural and spatial structure transformation of OSBM monasteries under modern conditions. It is argued that legislation should be expanded or specified to identify the specifics of OSBM monasteries as an open system of dynamic visual and social communication. The dissertation outlines the characteristics of changes experienced by the OSBM monasteries of Western Ukraine in the late 20th- early 21st century.

Key words: restoration, Basilian monasteries, Western Ukraine, architectural ensemble, architectural and spatial structure, demonstration and communicative character.